

VITÁK A TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETBEN

A középkori magyar osztály 1965. október 25-én vitatta meg *Köpeczi Béla* „A történettudomány és társadalom” című előadását. Az előadás nyomán részletekbe menő vita alakult ki a történettudomány és nagyközönség érdeklődésének viszonyáról és ezzel kapcsolatban a történeti feladatokról. Decemberben *Tarnai Andor* a művelődéstörténet elméleti és módszertani kérdéseiről tartott előadást. Az Intézet tagjain kívül *Mátrai László*, *Klaniczay Tibor*, *M. Zemplén Jolán*, *Komjáthy Miklós* és *Somogyi Sándor* vett részt az előadást követő többórás vitán.

Az újkori magyar osztály 1965. őszén két tagjának elkészült disszertációját becsátotta vitára: *Kolossa Tibor* „Az agrárnépeesség társadalmi struktúrájának statisztikai vizsgálata az Osztrák-Magyar Monarchiában a XX. század fordulóján” című, új statisztikai módszereket alkalmazó munkáját és *Vörös Antal* „A belterjes gazdálkodás és szarvasmarhatenyésztés a Dunántúlon 1880—1914” című, gazdag anyag alapján készült munkáját. Mindkét munkát tárgyilagos, színvonalas vita követte külső szakemberek részvételével.

Az Intézet legújabbkori osztálya 1965. május 21-én vitatta meg *Sipos Péter* „A Magyar Megújulás Pártja létrejötte” című tanulmányát. Az osztály október 1-én szabad vitát rendezett *Márkus László* „A Horthy-korszak uralkodó elitjének jellegéről” c. tanulmányáról. A vitaindító referátumot *Márkus László* tartotta. (Részletesen ld. e szám Szemle-rovatában.)

Az egyetemes osztály 1965. június 7-én vitatta meg *Ormos Mária* beszámolója alapján „Európa helyzete Hitler uralomrajutása után” c. disszertációja egy részletét. Október folyamán a történeti kutatás elvi kérdéseiről a bécsi történetészkongresszus tükrében témakörből rendezett vitát az osztály.

SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS

A tudományos utánpótlás biztosítására indított kétéves továbbképző tanfolyam, melyet az Intézet az Eötvös Lóránd Tudományegyetem és az Országos Pedagógiai Intézet közreműködésével 1964-ben indított, a második évben a következő előadásokat tartotta:

1965. jún. 29. A statisztikai és matematikai módszerek alkalmazása a történeti kutatásban. Előadók: *Dányi Dezső* és *Perjés Géza*.
1965. jún. 30. Gazdaságtörténeti vizsgálati módszerek. A történelmi forrásközlés szabályai. Előadók: *Veress Éva* és *Benda Kálmán*.
1966. jan. 6. A magyar polgári történetírás áttekintése a XIX. század második felétől 1944-ig. A magyar marxista történetírás fejlődésének főbb vonalai. Előadók: *R. Várkonyi Ágnes*, *Pamlényi Ervin* és *Márkus László*.
1966. jan. 7. A Szovjetunió és a népi demokratikus országok mai történetírásának főbb kérdései. Haladó áramlatok a nyugati történetírásban. Napjaink polgári történetírása. Előadók: *Niederhauser Emil*, *Incze Miklós* és *Kovács Endre*.
1966. jan. 8. A francia gazdaságtörténeti iskola ismertetése. A nemzetközi várostörténeti kutatások legújabb eredményei. Előadók: *Zimányi Vera*, *Kubinyi András* (A budai vár ásatásainak megtekintése.)
Csak középiskolai tanároknak az Országos Pedagógiai Intézet rendezésében: A helytörténet szerepe az iskolai oktató-nevelő munkában. A helytörténet az új általános és középiskolai tervekben. Előadó: *Kiss Géza*.

AZ INTÉZET KIADVÁNYAI ÉS TAGJAINAK MONOGRÁFIÁI

Az Intézet gondozásában megjelenő *Értekezések a Történeti Tudományok Köréből*. Új sorozat 37. számaként *Bácskai Vera*, „Magyar mezővárosok a XV. században” c. tanulmánya került kiadásra.

- Megjelent: *Makkai László*—Hankiss Elemér: Anglia az újkor küszöbén. Gondolat Kiadó, 460 l.
Kovács Endre: A krakkói egyetem és a magyar kultúra. Lengyel nyelven az Ossolineum kiadásában, 224 l.
 Földreform 1945. Kossuth Kiadó. Bevezető tanulmánya 153 l. *M. Somlyai Magda* munkája.
Győrffy György: Napkelet felfedezése. Gondolat Kiadó, 275 l.
Bartha Antal: Mongólia. Kossuth Kiadó, 117 l.
Varga János: Typen und Probleme des bäuerlichen Grundbesitzes in Ungarn (1767—1849). Studia Historica 56. Tom. 152 l.
 Berend Iván—*Ránki György*: Magyarország gazdasága az első világháború után 1919—1929. Akadémiai Kiadó, 498 l.

A MAGYAR TÖRTÉNELEM BIBLIOGRÁFIÁJA 1867—1918

Az Intézet bibliográfiai csoportja befejezte az 1867—1918 közti magyar történelem bibliográfiájának rendezését. Az anyaggyűjtés kiterjedt a korra vonatkozó történeti feldolgozásokon túlmenően az akkor megjelent közgazdasági, politikai irodalomra, folyóiratokra, hetilapokra is. Összesen mintegy 200 000 címszó gyűlt össze, amely részletesen kidolgozott szakrendszerben került feldolgozásra. (A szakrendszer alapjaiban az I. Tóth Zoltán-féle ismert Magyar Történeti Bibliográfia beosztásához igazodik.) A meglévő gyűjtés évről-évre kiegészül az újonnan megjelenő anyaggal. A bibliográfia cédlákon a kutatók rendelkezésére áll.

INTÉZETI MUNKATÁRSOK KÜLFÖLDI KUTATÓÚTJAI, ELŐADÁSAI

Az École Pratique des Hautes Études meghívására 1965 folyamán az Intézet négy tagja tartózkodott Párizsban. *Makkai László* a XII—XIII. századi technikatörténet, *Katus László* a XVIII—XIX. századi adriai kereskedelem, *Zimányi Veronika* az ártörténet területén végzett kutatásokat. *Ormos Mária* disszertációja témájához „A francia biztonsági koncepció a Dunamedencében 1933—36” gyűjtött anyagot. *Makkai László* az UNESCO által rendezett összehasonlító történettudományi konferencián (1965. április 23.) előadást tartott a nemzeti fejlődés összehasonlító kutatásának marxista módszereiről.

Paulinyi Oszkár a selmechányai bányászati és városi levéltárakban kutatott 1965 júliusában.

A Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társulat harmadik konferenciája zajlott le Münchenben 1965. augusztus 22—28. között. A munka 14 szekcióban folyt. Egy-egy témát az előzetesen írásban benyújtott referátumok száma és a vita élénksége szerint két—két és fél napig tárgyaltak. A magyar küldöttek közül referátumot tartottak: *Pach Zsigmond Pál*, a feudális kor városainak ellátásával foglalkozó szekcióban, Berend Iván és *Ránki György* az ipari forradalom és munkásosztály kialakulásával foglalkozó szekcióban, *Makkai László*, *N. Kiss István*, *Zimányi Vera* és *Kirilly Zsigmondné* közösen készített dolgozattal szerepelt a mezőgazdasági produkció és produktivitás vitájában. Ugyanehhez a témához Szuhay Miklós a kapitalizmus koráról készített önálló referátumot. Az adózási rendszerek témakörhöz *Várkonyi Ágnes* küldött írásbeli dolgozatot.

Marburghan, 1965. szeptember 8—11. között tartottak nemzetközi történész konferenciát. Magyar részről *Kovács Endre* „A magyar középnemesség mint a forradalom vezető osztálya” c. előadással vett részt.

Niederhauser Emil, az Intézet bibliográfiai csoportjának vezetője 1965 októberében 4 hetet töltött Moszkvában és Leningrádban, ahol szlavofil kutatásokkal foglalkozott. A moszkvai Történettud. Intézetben orosz nyelven előadást tartott „A Szovjetunió történetének kutatásáról és oktatásáról Magyarországon” címmel.

M. Somlyai Magda 1965 októberében tanulmányút keretében Belgrádban és Novi Sadtban ismerkedett az 1945 utáni korszakkal foglalkozó jugoszláv intézmények módszerbeli és elvi problémáival.

Varga János 1965 október—novemberében akadémiai ösztöndíjjal kutatott Bécsben, az Österreichisches Staatsarchiv és a Kriegsarchiv levéltáraiban.
 A lengyel—magyar történész vegyesbizottság 1965. november 1—3. Budapesten tartotta rendes évi ülését. Programján a két ország munkásmozgalmának történetéből szerepeltek előadások.

Az első hivatalos olasz—magyar történész találkozót 1965. november 9—13. tartották Rómában. A magyar delegációt *Molnár Erik* vezette. Tagjai: *Ránki György*, *Hanák Péter*, *Kiss Madár* és *Sallai Géza* voltak. Molnár Erik előadása a francia, olasz tudat kérdéseit elemezte; Ránki György az olasz és magyar gazdasági-társadalmi fejlődés különbségeit és egyezéseit,

Sallai Géza a forradalmi olasz—magyar együttműködést, Kiss Aladár az olaszországi magyar légió történetének, Hanák Péter pedig Olaszország első világháborús hadbalépésének kérdéseit vizsgálta. A sikeres konferencia eredményeképpen további együttműködésben állapodtak meg a résztvevők és a következő találkozó napirendjére az olasz—magyar gazdaság és társadalmi fejlődés problémái a XIX. század második felében e. témát, másodiknak az 1918—1927 közötti külpolitikai kapcsolatokat tűzték ki.

Ránki György 1965. november 15-én a bolognai egyetem gazdaságtörténeti Intézetében: 17-én a Liguriai Gazdaságtörténeti Társulatban tartott előadást Magyarország XX. századi gazdaságfejlődési problémáiról.

A csehszlovák—magyar történész vegyesbizottság Debrecenben, 1965. november 24—25-én rendezett ülészakán a két ország felszabadulás utáni történetének problémáiról folytak előadások.

Vörös Antal 1965. december 6—18. közt tanulmányút keretében kutatott Berlinben „A XIX. századi német agrárfejlődés problémái” c. témájához.

1965. december 8—12-én került sor a jugoszláv és magyar történészek második találkozójára, Rijekában. A magyar delegációt *Molnár Erik* vezette, tagjai: *Arató Endre*, *Pamlényi Ervin*, *M. Somlyai Magda* és *Varga János* voltak. Szakszerű és élénk vitákon elemézték az 1848—49-es magyar—dél-szláv kapcsolatok kérdését és folytatták a jugoszláv—magyar történészek együttműködésének kiépítésével foglalkozó tárgyalásokat. Megállapodás történt az 1966-os Zrínyi-ünnepségek egybehangolására, és bizonyos együttműködésre a népi demokratikus korszak kutatására vonatkozólag is.

Kovács Endre 1965. december 13—16. között részt vett Pozsonyban az Academia Istropolitana konferenciáján, ahol előadást is tartott „A krakkói egyetem kisugárzása a szlovák nyel-területre” címmel.

1965. folyamán Csehszlovákia levéltáraiban és könyvtáraiban a magyar—csehszlovák kutatócsere keretében az Intézet tagjai közül a következők dolgoztak: *Hegyi Klára*, *Haraszi Éva*, *Gonda Imre*, *Ságvári Ágnes*, *Sarlós Béla*, *Szász Zoltán*, *Tilkowszky Lőránd* és *Szűcs Jenő*, a Kutatócsoport vezetője.

A Szovjetunió Akadémiájának különleges bizottsága, melyet az *Októberi Forradalom 50. évfordulójának* ünnepi előkészítésére alakítottak, 1965. október 5—9. között tartotta második nemzetközi tudományos tanácskozását. Részt vettek: Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország, NDK és Románia küldöttei, akik ismertették azokat a kutatásokat, tervezett és előkészületben levő tudományos munkákat, amelyek az Októberi Forradalom évfordulója alkalmából fognak megjelenni, különös tekintettel az Októberi Forradalom hatására az egyes országokban. — A magyar történetészek *Csatári Dániel* és *L. Nagy Zsuzsa* képviselte. A tanácskozás azzal a határozattal zárult, hogy a legközelebbi ülést 1966 őszén, ugyancsak Moszkvában tartják.

KÜLFÖLDI VENDÉGEINK

Hans Radant, a berlini gazdaságtörténeti Intézet h. vezetője, 1965 júliusában tanulmányúton járt Magyarországon. A második világháborút előkészítő gazdaságpolitikával foglalkozik. 19-én látogatta meg az Intézetet. *Dimitrisz Kitsikis* a Fondation Historique des Sciences Politiques görög munkatársa, 1965. augusztus 27-én látogatta meg az Intézetet, ahol újkori történészekkel keresett hapésolatot. *Max Hartwell*, az oxfordi egyetem professzora, 1965. szeptember 8-án az angliai gazdaságtörténeti kutatásokról tartott előadást az Intézetben. *Robert Burke* és *Peter Sugar*, a washingtoni egyetem professzorai, 1965. szeptember 10-én látogatták meg az Intézetet. R. Burke előadást is tartott az amerikai történetírásról.

Zlatko Herkov, a zágrábi Történettudományi Intézet igazgatója, 1965 októberében kereste fel az Intézetet és az együttműködés módjairól tárgyalt. *J. G. de Launay*, a Comité International de l'Histoire de la Résistance en Europe belga nemzeti bizottságának főtítkára, a két világháború közötti diplomáciatörténettel foglalkozik. 1965. október 18-án látogatta meg az Intézetet, újkori történészekkel tárgyalt és megállapodás is történt egyrészt kiadványcserére vonatkozóan, másrészt ígéretet tett, hogy részt vesz az októberi budapesti Délkelet-Európa a II. világháború alatt témájú nemzetközi konferencián. Az Internationaler Arbeitskreis pedagógiai továbbképzéssel foglalkozó, főképp didaktikai és metodikai előadásokat rendező szervezet Sonnenberg-i főtítkára, *Walter Schulze*, Kelet-Európában körutazást tett kapcsolatok létesítésére. 1965. október 18-án látogatta meg az Intézetet, ahol tárgyalásai arra irányultak, hogyan kapcsolódjanak be a magyar történészek a szervezet munkájába. *Ernest Labrousse*, a Sorbonne gazdaság- és társadalomtörténeti újkori professzora, 1965. november 1—7. között tartózkodott Magyarországon. Az Akadémián és az ELTE újkori egyetemes tanszékén újkori francia gazdaság- és társadalomtörténeti módszertani kérdésekről tartott előadást. Az Intézetet is felkereste. *Richard Plasehka*, a bécsi Kelet- és Délkelet-Európai Intézet igazgatója, 1965. november 5-én látogatta meg az Intézetet és előadást tartott „Az 1918. évi cattarói felkelés” címmel.

V. M. *Chvoosztov* akadémikus, a moszkvai Történettudományi Intézet igazgatója, 1965 novemberében Magyarországon tartózkodott. Ismerkedett a magyar történetkutató intézetek, egyetemek munkájával, Pécsre is látogatott. Az Intézetben november 22-én Áramlatok harca a külpolitika kérdései körül Oroszországban az 1880-as években, az Akadémián a szovjet történettudomány szervezetéről, folyóiratairól, legújabb eredményeiről tartott előadást. *Vasile Maciu* akadémikus a román—magyar kultúregyezmény aláírására érkezett hazánkba. 1965. december 2-án meglátogatta az Intézetet és újkori történészekkel folytatott baráti megbeszélést. *Jean Bouvier*, a lillei egyetem professzora, marxista gazdaságtörténész, főleg újkori bank- és gazdaságtörténettel foglalkozik. Magyarországon több előadást tartott nagy monográfiájának „A francia kapitalista profit alakulása a XIX. sz. elejétől 1914-ig” témaköréből. Az Intézetben „Statisztikai vizsgálatok a profit vizsgálatára Franciaországban a XIX. század második felében” címmel 1965. december 3-án tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást. *Georg Eckert*, az Internationales Schulbuch Institut braunschweigi igazgatója, az UNESCO bizottság NSZK-beli elnöke, kapcsolatok létesítésére látogatott Kelet-Európába. Megállapodás történt, hogy a jövőben megkapjuk a nemzetközi tankönyvviták kiadott anyagát és mi is részt veszünk valamilyen formában ezekben a vitákban. Eckert személy szerint újkori történész, aki munkásmozgalommal foglalkozik. 1965. december 22-én látogatta meg az Intézetet.

1965 folyamán Magyarország levéltáraiban és könyvtáraiban, a magyar—csehszlovák kutatócsere keretében a következő kutatók dolgoztak: *Kazimír Štefan*, *Chmelová Otília*, *Vantuch Anton*, *Špirítza Juraj*, *Špiesz Anton*, *Marsina Richard*, *Juck Lubomír*, *Gácsová Alžbeta*, *Sirácky Ján*, *Sedlák Vincent*, *Ratkoš Peter*, *Gajanová Alena*, *Bokes František*, *Bokesová Uherová*, *Mésáros Július*, *Vyjíjalová M.*, *Hapák Pável*.